

Komunikabidez komunikabide

Jesus Mari Zalakain

I. — EUSKADIKO KOMUNIKABIDEEN ANALISI LABURRA

1. Komunikabideak eta ingurua

Euskadiko komunikabideak zer diren eta nola mamitzen diren aztertzeko —egoerari zuzenki heltzeko—, beharrezkotzat jotzen dut ingurune politikoa nolabait begiztatzea. Ezin baita, izan ere, komunikabidearen zentzua atzeman, abstraktuki eta egoera zehatz eta historikoa alde batera utziz. Alderantziz, inguruneak berak, testuinguruak baldintzaten ditu komunikabideak. Ingurunearekiko lotura, bestalde, ez da kanpotiko lotura meharra, baizik eta barnetik dagokien funtsezko elementua. Hori baita azken batean komunikazioaren definizioa, hots, joan-etorria duen mezu baten gorabehera. Emailea eta hartzailea ezin daitezke, inolaz ere, testuingurutik bereiztu, zeren, pertsonak izanik, bizi diren lurraldeak berak ematen baitie izatea.

Hori horrela izanik, Euskadi bera, gaurko

egoera, bertako biztanleen asmo, gogo, nahi, desio, intentzio eta premiak, komunikazioaren zati dira. Eta komunikabideek horiei bide eman behar diete.

Azken batean, komunikabideak tresna dira. Berorien egokitasuna, ordea, testuinguruan kokatzean datza. Testuinguru hau, edota Euskadiko une historikoa zer-nolakoa den jakiteak eta aditzera emateak nahikoa lan ematen dio edonori, zeren erabaki ideologikoarekin zerikusi handia baitu. Dena delarik, ene ustez, Euskadiz zer ulertzen dugun, lehen eta behingoz, ez badugu aztertzen, lekutik kanpo gabiltzalakoan nago. Hurbilketa bat egiten saiatuko naiz.

a) *Euskadi nazio ukatua.*

Euskadiz ari naizenean, beronen eremu osoaz ari naiz, hau da, Euskadi osatzen duten zazpi probintziez. Ez naiz, bada, komunitate autonomora mugatzen, nahiz eta egitura politiko mugatu honen garrantzia ezagutu. Beste era batean esateko, Euskadi projektu politiko bat da, datu historikotan oinarritua, jakina, baina, sakonean, projektu politiko bat. Askok amesten duguna. Euskadi, projektu politiko honetan sinesten dugunontzat, nazio bat da. Ez probintzia bat. Egun, bi estaturen menpekotasuna jasaten duena. Bere jabegorik ez duena.

Euskadi, beraz, nazio ukatu bat da. Bi estatuotako indar eta legerian, ez dago egon ere, izaera bera ukatzen baitzaio.

Guri dagokigunez, hau da, Hegoaldeko euskaldunoi dagokigunez, Espainiako Estatu barneko zatia dugu ezagunena. Eta hemengo zatiketa zaigu mingarriena. Politika ofizialean, Euskadiz hitzegitea, hiru probintziaz hitzegitea baita, hots, Nafarroa kanpoan geratzen delarik.

Bestalde, eta azkenik, Euskadin, hiru hizkuntza nahasirik bizi dira: euskara, umezurtz eta nahikoa zanpaturik; frantsesa zein gaztelania edo espainiera harro eta zanpatzaile. Hitz teknikotan esateko: egoera diglosikoa nabari dagoela.

b) *Demokrazia burgesa.*

Komunikabideen funtzioa ezagutzeko, zeri bide ematen dio-

ten begiratu besterik ez dago. Bideratze hori taiuz betetzen badute, einkizuna bete dutela esaten da. Gure garaiko komunikabidearen zeregina bat da; iraultza biziaren garaikoa bestea; nazio baten egiturapenarena honelakoa; eta nazio baten erreperazioarena, halakoa. Gizarte sozialistetan eta demokrazia burgesetan, komunikabideek duten betekizuna ez da batere berdina. Adierazpen askatasuna aipatzen denean, adibidez, ezin da neurri bera erabili, zerbait ulertu nahi bada, behintzat. Esandakoa laburtzeko, zera esan nezake: Euskadi, demokrazia burges baten menpe dagoen erreperaziorik gabeko nazio bat dela.

Ingurune honek mugatuko du nire ikuspegia: alde batetik, demokrazia burges baten eskakizuna eta bestaldetik, nazio ukatu baten burujabetasuna lortzeko premia. Ikusmolde hau kontutan harturik emango dut komunikabideekiko nire eritzia eta egingo nire analisisia.

2. Publikotasunik eza eta kanpotasuna

Jabegoari gagozkiorarik publikotasunik eza nabarmentzen da. Prentsa idatzian, esaterako, pribatizazio osoa dago. Gure artean ezagutzen diren egunkariak esku pribatutan daude. Esku pribatu horiek ez dute zerikusirik, *Egin*-ek salbu, goian aipatu proiektu politikoarekin. Oro har, Euskadiko prentsa idatzia beste interes batzuei lotuta agertzen da. *Sud Ouest* Iparraldeko kontserbatzailea Parisi lotua, ez, ordea, egungo gobernuari, noski. Hegoaldeko guztiek, bik ezik, UCDren gobernuari atxekimendu osoa diote. Nafarroako bakarra, hau da, *El Diario de Navarra*-k «nafarkeria» plazaratzen du. *Egin* eta *Deia* besterik dira. Nahiz eta esku pribatutan egon, pribatizazio horren mugak guztiz desberdinak dira. Nolabait esateko *Egin* herri proiektu eta jabegoari lotua sortu zen eta jarraitzen du, diru partizipazioa kontutan hartzen badugu, bederen. Alde horretatik, beraren zeregina proiektu politiko zehatz baten zerbitzuan egotea da: HBren inguruko proiektuarenean, hain zuzen ere. *Deia*, berriz, proiektu autonomisten eredu garbia da: gobernu autonomoaren eta berori gidatzen duten alderdikideen eskutan baitago.

Aldizkarietan, mugak estuagoak dira oraindik. Izan ere, dau-

denak, *Punto y Hora* eta *Euzkadi* eta *Muga*, *Egin*-i eta *Deia*-ri zuzenki lotuak baitaude, edota atzean dituzten enpresei. Aldizkarien urritasuna, bestalde, komunikabideen munduan genero honek duen krisiaren islada baino ez da.

Euskal prentsa, edota euskara hutsean azaltzen dena, behe-rago aipatuko dugu, egoera guztiz berezia baitu.

Irratietara mugatzen bagara, berriz, publikotasunik eza hor-txe agertzen da. Alde batetik COPE katean oinarritzen diren Herri Irratiak, eta SER kate osoa irrati pribatu direlako. Eta beste guztiak, estatuaren ondasun direlako: Irrati Nazionalak, *Juven-tud* irratiak, eta *La Voz* irratiak. Argi dago estatalismoa ez dela publikotasuna. SER eta COPE kateetan, estatuaren partizipazioa ez da urria: %25ekoa gutxienez.

Telebistara pasatzen bagara, oraingoz estatuarena bada, be-rehala sortuko dira, antza denez, enpresa pribatuak. Ez, ordea, publikoak, hau da, estatuaren kontrol minimoa baino izango ez duten telekateak, guztion diruz ordainduko liratekeenak eta lan-gile eta profesionalen eskutan egongo liratekeenak.

Beraz, jabego pribatu edo estatala izatetik eta projektu po-litiko zentralista eta zentristaren zerbitzuan egotetik dator gure komunikabideen kanpotasun edo arrotasuna. Bestalde, Euskadi-ko prentsa guztia prentsa politikoa da edota politikagintzari es-tuki lotua dago. Eta hori ez da ez ona ez txarra. Hori egoera-ren ispilu izatea baino ez da, konfrontazioaren burrukaleku agian. Abertzaletasunak badu bere egunkaria: *Egin*. Gobernu zentra-larekin txanzetan dabilen nazionalismoak ere bai: *Deia*. Zentruak eta eskuinak, zer esanik ez. Ezkerrak, ez duela egunkaririk dio. Nire eritzia, ordea, besterik da, hots, ezkerreko egunkari baka-rra, *Egin*, ezkerreko talde edo koalizio zabalaren eskutan da-goela, eta beste ezker taldeek jabego hori nahi luketela.

Irratien kanpotasuna askoz ere nahasiagoa da. Goian aipatu projektua neurri gisa hartzen badugu eta irratiaren beste alder-diak ahaztu gabe, zer esanik balego, hauxe esango nuke, alegia, projektu hura ez dagoela Euskadiko irrati kateen lehentasune-tan. Irratiaren funtzioa prentsa idatziarena baino askoz ere za-balagoa da behingotasuna nagusi duelarik. Dena dela, bertako-tasuna, herri-kultura, hizkuntza nazionala, herri-giroa eta gogo-

neurtzailatzat hartzen baditugu, zer esanik ez, Herri Irratiek izan duten eta duten arrakasta ezin dela konparatu ere egin beste irratiek dutenarekin, zeren, 1978ko azaroan COPEk galdu zuen autonomia aipatzekoa izanda ere, ezin uka berorren herritartasuna. «Radio bonete»tzat hartzen badira ere, hizkuntzari eta beronetatik sortzen den ikusmoldeari ematen dioten tratamendua aipagarria eta azpimarragarria da. Iparraldeari begira, berriz, hortxe dugu, *Radio Adour* bakan eta urria, baina herriari lotua. Herri xehe eta laborariari, batez ere. Ahal duen modu eskasean, noski.

Telebista mailan, aipagarri gutxi dago. Bai Frantzia bai Espainian, telebista izan da beti «bitartekorik zentralistena». Espainiari gagozkiolarik, telebistak ignoratu egiten du Euskadi, laidoztatzeko ez bada. *Telenorte*-ren bitartez, hemen sortu den gobernu deszentralduaren begietatik ikustera ere ez da heltzen. *Telenavarra* delakoa, berriz, Nafarroaren zatiketa finkatzeko sortua da. Oro har, Espainiako telebistaren funtzioa, Hego Euskadin, kolonizapen kulturala segurtatzea da.

3. Euskal prentsaren egoera larria

Euskal prentsa, egoera ezin larriagoan aurkitzen dela esatea, egia borobila izanda ere, ezer gutxi esatea da. Euskal prentsak ez du egunerokorik. Astekarietan, *Argia* genuen ezagunena. Hamabostekarietan, *Anaitasuna*. Aldizkarietan, JAKIN, *Zebatz*, *Goiz Argi*, *Zer*, *Herria*, *Karmel* eta beste abartxo batzu, sortu berriak ditugun *Habe* pedagogikoa, *Aizu* pedagogikoa eta *Dema* kirolzalea kontutan harturik. *Habe* eta *Dema* dira benetako laguntza dutenak, Eusko Gobernuaren babesean sortu baitira. Ez alferrik!

Irakurlegoaren epeltasuna aparte, prentsa honen kaka o dirurik ezean datza. Segur nago, aurrera egiteko nahikoa kemen badutela, eta era itxurosoan ukan ere gainera. Sinesgaitza da diru-iturri edo finantz baliabide mailan jasan behar duten ukazioa. Argi baitago ukatu egiten zaiela. Arrazoiak, sakonean, bat baino ez da: diru-laguntza hori eman diezaikeenak, ezin du, era berean, prentsa hori kontroldu.

Argia-ren kasua dateke nabarmenena. Egia bada euskal hiztunon kopurua %10ekoa izanda, astekari hori %1ek eskuratzen duela, orain arte jaso izan duen diru publiko eskasa baino gehiago ez lortzea lotsagarri bilakatu da, are lotsagarriago nire eritzia egiazkoa bada. Ez dut zalantza handirik, jakina! Erdal prentsan zein euskarazkoan, kanpora begira bizi gara. *El País*, *Le Monde* eta horrelakoak ditugu eredu, prentsaren ugaritasuna gaitza balitz bezala. Aitzitik, ugaritasuna gizartearen aniztasunaren ispilu bilaka daiteke. Eta ez, derrigorrez, kalitatearen kontrakoa.

Euskadiko egunkari zenbaitetan, bestalde, euskararen presentzia agertzen da. Halamoduz eta plangintza zehatzik gabe, maila esperimentalean bada ere, aurrera doa; erredakzioetan interferentzia bilakatzen delarik; laguntza publiko berezirik gabe. Kazetari euskaldunok gutxi gara, baina ez hain gutxi. Kontratazio problema dago, eta azken batean diruarena. Irakurlegoa, berriz, nahikoa anbigua da.

II. — GEROARI BEGIRA ZENBAIT ESKAKIZUN ETA AMETS

Bigarren atal honetan, begibistan ditugun proiektu zein errebindikapenetatik abiatuz, ahal dena eta neronek amesten dudan geroa markatzen saiatuko naiz.

1. Proiektuak eta errebindikapenak

Hiru dira nik ezagutzen ditudan proiektuak eta errebindikapenak. Proiektu izena merezi duen bakarra, agian Eusko Gobernuarena dateke. Ez dut uste, dena dela, prentsa mailan proiektu zehatzik duenik, beronen ikuspegia eta ikusmoldeak jasotzen dituen prentsa badagoelako agian.

Irrati eta Telebista mailan, berriz, hiru asmo agertu dira: Eusko Gobernuarena, *Euskal Herrian Euskaraz* taldearena, eta Iparraldeko *Entzun Ikus* taldearena.

a) *Eusko Gobernuaren Irratitelebista Nazionala.*

Hegoaldeko hiru probintziatarako gauzatu zen Autonomi Es-

tatutuan oinarriturik, 19-3 artikuluan, Eusko Gobernua bere plangintza mamitzen hasia da aspaldidanik. Beste mailetan bezala, negoziaketak nahikoa hutsal ari dira bilakatzen. Ezagunak dira, Ramon Labaien, Iñigo Agirre eta lehendakariaren beraren kexuak eta «atzerakada»ren salaketak. Arias Salgado, Fernando Castedo eta orain Robles Piquer jaunekin eginiko elkarrizketek gorabehera franko izan dituzte. Hori alde batera utzirik, baina espero zirela azpimarratuz, joan gaitezen mamira. Eusko Gobernuaren projektuari «Eusko Irratitelebista autonomoa» deritza. Lege-projektua Parlamenturako bidean dagoela esan genezake. Konstituzioaren 20. artikuluan ditu oinak. Eztabaidatzen denean jakingo dugu zehazki zertan datzan. Bitartean, deklarazioak, zenbait datu eta ekintza ditugu. Urrats batzu emanak dira. Irrati mailan, *Radio Vitoria, S.A.*-ren erosketa izan da urratsik nabarmenena. Badirudi, hiru emisora-FM sortuko direla, Donostia, Bilbo eta Gasteizen. Prentsari eta Labaienen deklarazioei baga-gozkie, 1982an jarriko dira martxan. «Euskaraz», aldiz, 1983an. Donostia eta Bilboko Herri Irratietako euskarazko irratsaioak martxan daude, 6 eta 8 ordutakoak dakidanez, eta Segura Irratikoak zain daude. Hasi berriak dira, bestalde, «Radio San Sebastián» (6 ordu) eta «La Voz de Guipúzcoa» (4,5 ordu).

Telebista mailan, projektuak gorabehera eta istilu gehiago sortu du, antza denez. Bi kanale aukeratu ziren: hirugarren kanalea, zeinen titulartasuna eta kontrola TVErena izango bailitzateke eta laugarrena «osoki autonomoa». Hirugarrena elebiduna, laugarrena euskalduna. Zorigaitzeko hirugarren hori geldirik dagoelarik, Eusko Gobernua laugarrena eraikitzen emana dago azkenaldi honetan. Milioien dantza hasia da. Oker ez banago Donostiako Miramonen kokatuko da produkzio zentrua eta Durangon informatiboetarakoa. Bidebatez, doblatzaile, lokutore eta irudi animatuetaarako eskolak zenbait profesional gertuberri ditu. *Telenorte*-k zituzkeen asteroko 20 orduak ez dira inondik ere ikusten. Halarik ere, produkzio propioa *Telenorte*-ri eskaintzeko asmotan dabil Eusko Gobernua. Baita «herriz herri eta eskolaz eskola» emankizunak eskaintzekotan ere.

Eritzi bat ematekotan, hirugarren kanaleari zentzurik ez diodala ikusten esan beharrean aurkitzen naiz. Miquel Moragas Bartzelonako katedratikoari jarraituz, Sevilla-n orain urtebete berak

eman mintzaldiarekin bat nator, hots: «Estatuak ez ditu ez lehen ez bigarren kateak utziko; beraz, errejioetako instalakuntzak mantendu egingo ditu —supergobernari semiotiko gisa—. Hirugarren kanalea ez da hasiko bigarren katea lurralde osora hedatu arte. Lehenengo kateak, entzulegoaren %80 eta bigarrenak %30etik 50era hartzen duelarik, nork demontre ikusi behar du hirugarrena?». Bestalde, TVEk duen geografi zatiketa eta komunitate autonomoetakoak ez dira batere berdinak. Besterik da laugarren katea, «euskara hutsezkoa», nahiz ez den inolaz ere telebista nazionala izango.

b) EUSKAL HERRIAN EUSKARAZ *elkartearen errebindikapena*.

1981ean dela, 1982an dela edota hurrengoan —dena esan baita—, *Euskal Herrian Euskaraz* taldekoek 1982ko gabonetarako errebindikatzen dute Irratitelebista. Kate horrek euskara hutsezkoa izan beharko luke, noski, erakunde honentzat euskara baita Euskadiko ezaugarririk garrantzizkoena.

Plazaratu duen kanpaina sei puntutan bana daiteke: 1. Herrian irratitelebista honen beharraren kontzientzia sortzea; 2. Aurtengo gabonetarako —1982—, eta Euskal Herriko eremu osoan, euskarazko telebista katea, bere programazioa euskara hutsean emango lukeena; 3. Aurtengo gabonetarako —1982—, euskal eremu osoan euskarazko irrati bat, bere programazioa euskaraz soilik emango lukeena; 4. Euskal Herri eremuan bereziki, bere emankizunak hedatzen dituzten irratitelebista erdaldunetan, euskararen erabilpena, maila diglosikotik elebitasunaren mailara igarotzea: gaietan eta formetan euskarari erdararen maila berbera emanaz; 5. Erakunde publikoen eritzi publikoa, epeak eta finantz baliabideak zehatz adieraziz; eta 6. Eskakizunok Eusko Gobernuaren lehentasuna ukan dezatela, euskararentzat hil ala biziko arazoa denez.

Itxurazko eskakizunak izanda ere, zera esan nahi nuke, alegia, Eusko Gobernuak ez duela Euskal Herri osorako irratitelebista bat sortzeko botererik eta ez duela egingo. Bestalde, kontseilarien hitza betearazteko muga ezarketa bat dela eskakizun hau. Beste era batean esanda, urteberriaren lehen hilabeteetan sortuta ere ongiatorri biribila emango niokeela nik irratitelebis-

ta horri, baita ezinbestez komunitate autonomikoari soilki lego-
kiokeenari ere. Ez nuke nahi, ordea, «nazionala» deitzea. Ez
baita...

c) ENTZUN IKUS *taldearen irrati euskalduna.*

Prentsaren bidez berri pozgarri bat etorri zitzaigun Iparral-
detik. Errebindikapen kutsuz, baina projektu maila eman die-
zaiokegun berria. Iparraldeko talde honek «egun guztiz euskara
hutsean arituko den irrati muntatzeko asmoa du». Euskal Herri
guztian entzungo omen da. Talde honen helburuan —beteko al
du?—, badago azpimarragarri den zerbait, hots, «euskara baizik
erabiliko ez den irrati batean, ez da haratik ez hunatik. Edo eus-
karaz mintzatzen da edo ixilik egoiten. Hori gure mintzairaren-
tzat sano eta baitaezpadakoa da».

Entzun Ikus «bertsulari, kantari, antzerkilari, ikastola, gaues-
kola eta beste zenbait herri mailatan ari direnek osatzen dute,
halere batasuna zabalik dago. Molde hortan, euskaldun mota
guzietarik izanen da eta irrati hori nehork ez du sakolan sartzen
ahalko, ez presuna, ez politika taldek ez bestek; euskararen zer-
bitzuko geldituko da».

Diru-iturrietara jotzerakoan «euskarari atxikiak diren euskal-
dunek eman dirutik» bizi beharko duela adierazi dute. «Karku-
latu dugu urte oroz behar ditugula 1.000 euskaldun 1.000 edo
2.000 pezeta emanen dituztenak. Eta beste 200 ile oroz diru
bera emanen dutenak. Eta ez da dudarik euskarari atxikiak di-
ren gisa hortarako 1.200 euskaldun izanen direla Ipar eta Hego
aldean». Agian bai, agian ez. Kritika bakarra hauxe litzateke:
betikoen sakelek zulo galanta dutela jadanik.

2. «Nik nahi dudana ez da guk ahal duguna»

Nonbaitetik hastekotz, telebistatik hasiko naiz. Argi daukat
zerbait egiten bada, Eusko Gobernuaren proiektuak egingo due-
la aurrera. Azken batean, dirua, finantz baliabideak, profesio-
nalak gertutzeko bitartekoak, legeria, boterea eta konfidantza
berarengan daudelako. Argi daukat herri mailako bultzada eta
eskakizunak bost axolako perla bitxi ari direla bilakatzen. Inde-

pendentzia eta sozialismoa zozokeriatzat ditu. Dena dela, ni puntu batzuk aipatzen saiatuko naiz. Azpimarragarritzat ditudanak, alegia.

Hasteko, hirugarren kanale antzu hori diru galtze hutsa dela iruditzen zait. Jabego arazoa badago, nahikoa eta gehiegi da, telebistaz aritua ez den Herri batentzat, laugarren kanale hori itxuraz eta airoski muntatzea. Euskararen arazoa aipatzekotan, elebitasuna ez da itoko edozelango kanale «elebidunekin». Arago, problema elebitasunean baino gehiago diglosian dagoenean. Gure herriko erdaldunek badute, ukan, kanale pareta. Hortxe jarraituko dute eta ez dira murriztuko. Ez beldurrik ukan. Halere borondate izpirik balego, *Telenorte* delakoak izan beharko luke elebiduna, euskara ez baita Eusko Gobernuaren zeregin soila, baita Madril eta Parisekoena ere.

Laugarren kanaleak, dudarik ez euskalduna behar duela izan. Hizkuntzaren problema ez baita elebitasuna mantentzea, diglosia deuseztatzea baizik.

Beldur ematen dit egun osorako programaziora jotzea. Hasteko behintzat. Ez dut uste programazio hori jator eta profesionaltasunez betetzeko gai garenik. Ene ustez euskarazko programak egiten diren neurrian eman behar dira, urraska-urraska ordu kopurua gehituz. Erdarazkoa ikusteko badugu lehengoa. Bestalde kaskarkeriaz hasteak badu akats franko: etsipenarena eta frakasoarena lehenik. Hori egiazkotzat jotzen bada, produkzio zentrua da benetan garrantzia duena. *Telenorte*-n dago, orain ere, ene ustez, gakoa. Euskal Herrira hedatzen diren emankizunetan euskara eta erdara parekotasunera eramateko nahikoa kemen eta adore beharko luke Eusko Gobernuak eta herriak. Euskararen geroa eta etorkizuna —erantzukizuna ere bai— ez baita soilik euskaldunon —euskal hiztunon— betebeharra, hemen bizi edota eragina duten guztiena baizik.

Eusko Gobernuaren esku egon arren, aniztasun edo pluralismo oso bat behar luke «hemengo» telebistak. Horrek denon partehartzea eskatzen du. Ez dut batere espero, ikusiak ikusirik, baina «hemengo» telebistak beste zenbait lekutakoaren parekoa ez badu nahi izan, botere-kontzentratioetik beharko luke urrundu. Gutxienez, gizartearen islada izatea eskatuko nioke. Halere

minimo batzuk ezarritz: minimo hori euskara eta profesionaltasuna lirareke. Bestalde, helburu gisa, telebistaren programazioak goitik behera langilegoaren eskutan behar luke egon, sartzeko euskara eta profesionaltasun nabaria eskatuz. Tresneria darabilenak ez du hizkuntzarik behar; ez eta gaztelera zein frantsesa ere, kasu!

Ez dut uste telebistaren gidatzaileen burutan «beste» telebistarik dagoenik. Adibidez, egia da telebistak entretenigarriak ere behar dituela, baina kontsumoa eta ikuspegi kapitalista barneratzen digun programazio guztia sobran dago. Ikus dezagun bestea, daukaguna eta kitto.

Irrati mailan ere profesionalen eskutan uztea amestea libre da, egingo ez bada ere. Baina inolako interferentziarik gabe askoz ere hobeki lan egiten dela frogaturik dago. Eusko Gobernuak jabegoa lortzen duen irratietan, bereziki eskatuko nuke goiko hori. Probintzia bakoitzean egun osorako euskal irradi bat babestea beharrezkotzat jotzen dut. Ez da hain zaila: Donostian eta Bilbon posible da jadanik. Gasteizen, hortxe dago *Radio Vitoria* erosiberria, baldin eta asmo garbirik balego. Kontutan hartu behar da, Arabako biztanlegoak ere euskaldun izateko eta euskara entzuteko eskubide osoa duela. Beste edozein euskaldunek beste, gutxienez. Nafarroako geroa, nafarren eskutan utzi behar da, «Euskadi da» esaten dutenenetan batez ere. Iparraldean, berdin.

Amaitzeko, prentsari buruz hitz bi. Ez dakit zergatik begiratzen den hainbeste kanpoko prentsa. Munduko egunkari handiak aipatzen dira eredu gisa. Hegoan, adibidez, *El País*, maila internazionallean duen informazio multzoagatik batez ere eta kulturari ematen dion lekuagatik agian. Nik dakidalarik, Alemania Federalean adibidez, arrakastarik handiena duten egunkariak, informazio lokal aberatsa dutenak dira. Informazio orokorra sendotu egin behar da eta lokala bereziki. Analisi politikoaren lekua astekariaren lekua delakoan nago. Sakona behintzat. Egunkariak komunikabide bihurtu nahi badute, «joan-etorria» bultzatu behar dute jendeari hurbildik dagokiona aberastuz.

Euskarak, derrigorrezkoa beharko luke izan egunkarietan. Ez dut esaten, ordea, behartu behar denik. Bide bat ikusten dut,

ordea: edota egunkari gutzietan «euskarazko separata» bat egin ez —nork ordainduko?—, hau da eguneko gaiak laburki eman... edo, behintzat, *Deia*-n eta *Egin*-en... Eusko Gobernuaren bultzadapean.

Euskara hutsezko prentsak, gauza bat baino ez du behar: finantz baliabideak, eta hortik, diru publikoa denez, maila profesionaleko kontrola. Ez, orde, inolaz ere, botereak ezarritako kompetentzia desleial eta maltzurra.

J. M. Z.

DE UN MEDIO DE COMUNICACION A OTRO: SITUACION Y PERSPECTIVAS

D'UN MOYEN DE COMMUNICATION A L'AUTRE: SITUATION ET PERSPECTIVES

1. Breve análisis de los medios de comunicación de Euskadi

1. Los medios de comunicación y su contexto socio-político.

El contexto político forma parte de los medios de comunicación. En nuestro caso las aspiraciones y necesidades de Euskadi. Euskadi es una nación oprimida lingüísticamente, dividida y sometida que aspira a ser una, euskaldun y dueña de su destino. Esta reconstrucción nacional se lleva a cabo en una democracia burguesa.

2. Carácter no público y «extraño» de los medios de comunicación.

La prensa escrita está toda ella en manos privadas. La radio y la televisión a su vez también carecen del carácter público, ya porque están en manos privadas ya porque estatalidad no es lo mismo que carácter público. De este hecho y del servicio que prestan a proyectos políticos centralistas y centristas deriva su carácter extraño o foráneo. La situación de la radio es más compleja. De todos modos merece subrayarse el servicio que han prestado las Radios populares a la cultura autóctona y al euskara. La Televisión es el medio más centralista de todos.

3. Situación crítica de la prensa en euskara.

La prensa en euskara se halla en una situación alarmante. Carecemos de un diario en euskara. Las revistas, actualmente en crisis, podrían subsistir dignamente si tuviesen apoyo económico. En el fondo si se les niega la ayuda, es porque quien puede prestársela no puede controlarlas. En algunos diarios de Euskadi hay también una tímida presencia del euskara.

II. Algunas exigencias y sueños cara al futuro

1. Proyectos y reivindicaciones.

— **Radiotelevisión nacional del Gobierno Vasco.** Sobre la base del Estatuto el Gobierno Vasco está perfilando el ente de radiotelevisión autónoma. Respecto a la radio se han dado algunos pasos concretos. En cuanto a la televisión las dificultades son mayores. Mientras el proyecto del tercer canal —que no tiene ninguna razón de ser—, de titularidad estatal, está paralizado, el Gobierno Vasco está trabajando sobre el proyecto del 4.º canal, totalmente autónomo.

— **La reivindicación de «Euskal Herrian Euskaraz».** EHE ha reivindicado una radio-televisión en euskara para Navidad del 82. Pese a que los seis puntos en que se concretaba su petición son razonables no se llevará a cabo porque el Gobierno Vasco carece de poder.

— **La radio vasca de «Entzun Ikus».** Este grupo de Euskadi Norte proyecta la creación de una radio totalmente en euskara que abarque toda Euskal Herria, independiente y financiada popularmente.

2. Nuestra ilusión.

De realizarse se realizará el proyecto del Gobierno Vasco sobre la televisión. El tercer canal es una pérdida inútil de dinero. El cuarto canal debe ser euskaldun. El problema lingüístico requiere no mantener el bilingüismo sino superar la diglosia. La televisión debe ser pluralista.

En cuanto a la radio se debe evitar las interferencias del poder. Cada provincia debería tener su radio totalmente en euskara.

Respecto a la prensa, hay que potenciar la información local. El euskara debe estar presente en los diarios. La prensa en euskara necesita una financiación y un control de tipo profesional.

I. Brève analyse des moyens de communication d'Euskadi

1. Les moyens de communication et leur contexte socio-politique.

Le contexte politique fait partie des moyens de communication. Dans notre cas les aspirations et les nécessités d'Euskadi. Euskadi est une nation linguistiquement opprimée, divisée et soumise qui aspire à être une, euskaldun et maître de son destin. Cette reconstruction nationale doit être menée à bien sous une démocratie bourgeoise.

2. Caractère non publique et étrange des moyens de communication.

La presse écrite est entièrement dans des mains privées. La radio et la télévision aussi manquent de caractère public soit parce qu'elles sont dans des mains privées, soit que le fait d'être étatique ne veuille pas dire avoir un caractère public. De ce fait et du service qu'elles offrent aux projets centralisateurs et centristes, dérive leur caractère étrange ou extérieur. La situation de la radio est plus complexe. De toutes façons il convient de souligner le service qu'ont rendu les Radios populaires à la culture autochtone et à l'euskara. La Télévision est le moyen le plus centraliste de tous.

3. Situation critique de la presse en euskara.

La presse en euskara se trouve dans une situation alarmante. Nous manquons d'un quotidien en euskara. Les revues, actuellement en crise, ne pou-

ront subsister dignement sans appui économique. Au fond si on leur refuse tout aide, c'est parce que celui qui peut la donner ne peut les contrôler. Dans quelques quotidiens d'Euskadi il y a aussi une timide présence de l'euskara.

II. Quelques exigences et rêves face à l'avenir

1. Projets et revendications.

— Radio télévision nationale du Gouvernement Basque. Sur la base du Statut, le Gouvernement Basque projette l'existence d'une radio-télévision autonome. En ce qui concerne la radio, on a posé quelques pas concrets. Quant à la télévision les difficultés sont importantes. Alors que le projet de troisième chaîne —qui n'a aucune raison d'être—, d'appellation gouvernementale, est paralysée, le Gouvernement Basque travaille le projet d'une 4e chaîne, totalement autonome.

—La revendication d'Euskal Herrian Euskaraz. EHE a revendiqué une radio-télévision en euskara pour Noël 82. Quoique les six points qui concrétisent sa demande soient raisonnables, il ne pourra pas les mener à bien parce que le Gouvernement Basque manque de pouvoir.

— La radio basque d'Entzun Ikus. Ce groupe d'Euskadi Nord projette la création d'une radio totalement en euskara qui englobe tout l'Euskal Herria; radio indépendante et financée par le peuple.

2. Notre illusion.

Si quelque chose se réalise, c'est le projet du Gouvernement Basque sur la télévision qui se réalisera. La troisième chaîne est une perte financière inutile. La quatrième chaîne doit être euskaldun. Le problème linguistique requiert de ne pas maintenir le bilinguisme mais de dépasser la dyglosie. La télévision doit être pluraliste.

En ce qui regarde la radio l'on doit éviter les interférences du pouvoir. Chaque province devrait avoir sa radio totalement en euskara.

Par rapport à la presse, il y a à renforcer l'information locale. L'euskara doit être présent dans les quotidiens. La presse en euskara nécessite un financement et un contrôle de type professionnel.